

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЧЕРНЕНКО Анатолій Павлович

УДК 343.132

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ
СЛІДЧИХ ДІЙ**

Спеціальність 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків - 2004

Мисець

укр. **Мисець** / *укопис.*

Розроблено в Національному університеті внутрішніх справ

МВС України, у

*Великий
Юрій Мисець
Здошевський
Віг*

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент

Лрбойко Леонід Миколайович,

Юр. акад. ірйчна академія Міністерства внутрішніх
спр «в, доцент кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,

Салтєвський Михайло Васильович,

Національний університет внутрішніх справ, професор кафедри криміналістики

Юр. акад. ірйчна академія Юктор юридичних наук, професор чярого іаслуженид юрист України,

у національній академії України іс

Ришайленко Олександр Романович,

Академія адвокатури України, завідувач кафедри кримінального процесу та

у. 4 S

криміналістики

Провідна установа: Одеська національна юридична академія, Міністерство освіти і науки України, кафедра кримінального процесу, м. Одеса

Захист відбудеться „25” вересня 2004 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 Національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, проспект 50-річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр-т. 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий „21” серпня 2004 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Т. Каткова

Каткова Т.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Кримінальний процес як галузь права є похідним від кримінального (матеріального) права, бо його функціональним призначенням є забезпечення реалізації норм останнього. Основними категоріями кримінального права є злочин і кримінальна відповідальність за його вчинення. Питання про те, чи мав місце злочин, а якщо мав, то хто його вчинив і як застосувати до суб'єкта злочину покарання, вирішуються в просторово-часових межах кримінального процесу.

Актуальність теми. Вирішення зазначених питань здійснюється в ході пізнавальної діяльності, яка в кримінальному процесі іменується доказуванням і реалізується за допомогою спеціальних пізнавальних засобів. Порядок застосування таких засобів регламентується нормами кримінально- процесуального права. Перелік пізнавальних засобів і порядок їх здійснення є специфічними на різних стадіях кримінального процесу. В стадії досудового розслідування основними засобами збирання і перевірки доказів є слідчі дії.

В юридичній теорії слідчим діям, як засобам збирання доказів, приділялася і приділяється значна увага. Слід відзначити, що вагомий внесок в розробку проблем провадження слідчих дій внесли вчені Ю.П. Аленін, С.А. Альперт, І.Є. Биховський, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, В.С. Зеленецький, В.О. Коновалова, О.М. Ларін, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.А. Образцов, О.П. Рижаков, М.В. Салтєвський, С.М. Стахівський, В.М. Тертишник, С.А. Шейфер, В.Ю. Шепітько, В.П. Шибіко та ін.

Але переважна більшість дослідників обирали предметом своїх досліджень криміналістичні або організаційні аспекти провадження слідчих дій. В процесуальному плані дослідження проводилися шляхом аналізу існуючих норм, що складають в своїй сукупності інститут слідчих дій. Процесуальна ж регламентація в розумінні правового впливу на учасників правовідносин, що виникають під час провадження цих дій, не була предметом спеціального монографічного дослідження. В умовах проведення в Україні судової реформи в теорії кримінального процесу постають питання, пов'язані з реформуванням досудового слідства. Одним із таких питань є питання удосконалення кримінально- процесуальної регламентації слідчих дій, як основних засобів доказової діяльності, що застосовуються в досудовому провадженні.

До вибору теми цього дослідження спонукала і та обставина, що термін „слідчі дії”, який вживається в тексті Кримінально-процесуального кодексу України (далі - КПК) 88 разів, не має легального (законодавчого) визначення. Між тим, всі органи дізнання, яких в Україні налічується десять, та слідчі органи, що на даний час існують в чотирьох відомствах, кожного дня здійснюють слідчі дії. Зважаючи на те, що ці органи повинні дотримуватися правового принципу „дозволено тільки те, що прямо передбачено законом”, їхня діяльність з провадження слідчих дій має бути ґрунтовно регламентована чинними нормами кримінально-процесуального права. Детальна правова рег

ламентация цієї діяльності є важливою ще й тому, що особи, які здійснюють дізнання, та слідчі несуть юридичну відповідальність за своєчасне і законне провадження слідчих дій. У зв'язку з цим актуальним є дослідження не тільки порядку провадження слідчих дій (що, як правило, робилося раніше в наукових статтях та монографіях), а й підстав до їх провадження; загальної мети та мети окремих слідчих дій; загальних та спеціальних правил їх провадження; учасників, місця та часу провадження; відповідальності посадових осіб, які здійснюють провадження у кримінальній справі, та осіб, які залучаються до участі у слідчих діях, за порушення порядку проведення останніх. Ґрунтовна процесуальна регламентація слідчих дій передбачає якнайповніше відображення в нормах права всіх зазначених вище елементів. Чіткість і однозначність правових приписів в змозі забезпечити усунення із практики діяльності у кримінальних справах тяганини під час їх досудового розслідування, його повноти і всебічності. Саме на це звертає увагу центральних органів виконавчої влади Глава нашої держави (пункти 1 і 13 Указу Президента України від 18 лютого 2002 року „Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян”).

Всі викладені обставини в їхній сукупності свідчать про проблемність, а значить і про актуальність обраної теми як для теорії кримінального процесу, так і для практики діяльності з розслідування злочинів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження ґрунтується на основних положеннях Постанови Верховної Ради України “Про концепцію судово-правової реформи в Україні” від 28 квітня 1992 року, є складовою частиною наукових досліджень Міністерства внутрішніх справ України, визначених Планом наукових досліджень та розробок з удосконалення діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ на 2002-2005 роки, Тематикою пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних досліджень вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України на період 2002-2005 роки, Тематикою пріоритетних напрямків дисертаційних досліджень на період 2002-2005 роки, затвердженими наказом МВС України від 30 червня 2002 року № 635, Програмою реформування в системі МВС України наукової та науково-технічної діяльності у сфері боротьби із злочинністю, затвердженою наказом МВС України від 15 травня 2003 року №491 та іншими відомчими нормативно-правовими актами, що стосуються наукової діяльності в системі МВС України, а також Головними напрямками наукових досліджень Національного університету внутрішніх справ на 2001-2005 роки (п. 1.4), затвердженими Вченою Радою Національного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 23 березня 2001 року), включене до планів науково-дослідних робіт Національного університету внутрішніх справ і кафедри кримінального процесу цього закладу та Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ.

Мета і задачі **дослідження**. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне узагальнення проблем кримінально-процесуальної регламентації слідчих дій в умовах реформування правової системи України і вироблення на підставі цього рекомендацій щодо удосконалення регламентації цих дій.

Дана мета зумовила постановлення і вирішення наступних задач:

дослідити поняття слідчих дій як підсистеми системи кримінально-процесуальних дій;

встановити системні ознаки слідчих дій, на підставі чого визначити їхню систему;

з'ясувати критерії, за якими слідчі дії можуть бути розмежовані чи об'єднані всередині їхньої системи;

дослідити особливості правових норм інституту слідчих дій; проаналізувати окремі елементи цих норм (гіпотезу, диспозицію, санкцію) з точки зору відображення в них мети, підстав, учасників, місця, часу, порядку провадження слідчих дій, а також юридичної відповідальності за невиконання їх учасниками покладених на них обов'язків.

Об'єктом дисертаційного дослідження є сукупність норм кримінально-процесуального права, якими регламентується порядок провадження процесуальних дій.

Предметом дослідження є сукупність кримінально-процесуальних норм, якими регламентується порядок провадження слідчих дій, як підсистеми системи процесуальних дій.

Методи дослідження. Відповідно до мети і задач дослідження в роботі використана сукупність дослідницьких методів сучасної гносеології. Методологічною основою дисертаційного дослідження є теорія пізнання соціально-правових явищ, а також наукові принципи і концептуальні положення, розроблені спеціалістами в галузі загальної теорії права, кримінально- процесуального права, криміналістики, юридичної психології.

У процесі дослідження використовувалися такі методи: діалектичний, історико-правовий, логічного аналізу, системно-структурного аналізу, функціональний, порівняльно-правовий, індукції, дедукції та інші сучасні методи наукового пізнання. Всі методи дослідження використовувались у взаємозв'язку та взаємозалежності, що в кінцевому рахунку забезпечило всебічність, повноту та об'єктивність дослідження, коректність, несуперечливість та істинність наукових результатів. Для з'ясування сутності слідчих дій (розділ 1) перевага надавалася таким загальнонауковим методам, як історико-правовий та порівняльно-правовий, а також методу логічного аналізу. З метою визначення структурного складу системи слідчих дій (розділ 2) застосовувалися методи системно-структурного аналізу, функціональний, індукції та дедукції. Загальні і спеціальні правила провадження слідчих дій (розділ 3) досліджувалися з допомогою методів системно-структурного та логічного аналізу. До-

слідження правових норм, що регламентують слідчі дії, окремих структурних елементів цих норм (розділ 4) здійснювалося із застосуванням методів системно-структурного та логічного аналізу, а також індукції та дедукції.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій визначається емпіричною базою дослідження, яку склали результати аналізу 216 кримінальних справ, що перебували у провадженні органів дізнання і слідчих МВС України в Дніпропетровській та Харківській областях за період з 1999 по 2003 рік; матеріали анкетування 139 співробітників органів дізнання і 154 слідчих системи МВС; аналітичні і статистичні матеріали Верховного Суду України, МВС України. При написанні дисертації використаний особистий п'ятнадцятирічний досвід роботи автора на посадах дізнавача, слідчого, старшого слідчого, начальника відділення дізнання Жовтневого РВ Дніпропетровського міського управління УМВС України у Дніпропетровській області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед, у тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, в якому комплексно та цілісно розглянуті питання кримінально-процесуальної регламентації слідчих дій, що у своїй сукупності утворюють окрему наукову проблему. До найбільш суттєвих із них слід віднести такі:

1. Сформульоване авторське визначення поняття кримінально-процесуальної дії, під якою дисертант розуміє дію, передбачену та детально врегульовану нормами кримінально-процесуального права, що провадиться виключно органами, які уповноважені законом на здійснення кримінально-процесуальної діяльності (органом дізнання, слідчим, прокурором чи судом), і тільки в межах чинності кримінально-процесуального закону, визначеної законом компетенції та в часових межах кримінального процесу, результат якої має самостійне юридичне значення, котра спрямована на досягнення його мети та виконання завдань, факт, зміст і результати якої фіксуються у встановленому законом порядку. Дане визначення кримінально-процесуальної дії є таким, в якому набули подальшого розвитку положення теорії процесу щодо ознак цієї дії.

2. Визначене поняття слідчих дій, як врегульованих нормами кримінально-процесуального права процесуальних дій, спрямованих на збирання і (або) перевірку доказів, здійснюваних в певних стадіях кримінального процесу уповноваженою на те особою, яка несе персональну відповідальність за їх проведення. На розвиток існуючих теоретичних положень щодо поняття слідчих дій до останнього включена така ознака як персональна відповідальність компетентної посадової особи за їх проведення. У зв'язку з-цим одержаний результат слід розцінювати як удосконалення визначення поняття слідчих дій.

3. Вперше обґрунтована необхідність виключення із системи слідчих дій експертизи (провадження експертизи), як такої, що не має однієї із системних ознак: провадження її особисто слідчим.

4. З огляду на реалізацію положень судової реформи щодо розширення прав громадян у кримінальному процесі, вперше обґрунтована пропозиція щодо можливості допущення всіх заінтересованих учасників досудового розслідування до участі у слідчих діях з дозволу слідчого.

5. Доведено, що існування загальних правил провадження слідчих дій не виключає потреби процесуальної регламентації спеціальних правих їх провадження, що є обов'язковими для окремих слідчих дій. На підставі цього висновку вперше сформульовані спеціальні правила провадження всіх слідчих дій, що складають їхню систему.

6. Вперше визначені особливості змісту структурних елементів норм права, що регламентують слідчі дії: в гіпотезі відображаються мета і підстави слідчої дії; диспозиція містить в собі положення щодо учасників слідчої дії, місця, часу та порядку провадження; в санкції встановлюється відповідальність за порушення приписів, викладених не тільки в диспозиції, а й в гіпотезі правової норми.

7. Вперше зроблено висновок про те, що в гіпотезі правових норм, що регламентують слідчі дії, завжди містяться: 1) кримінально-правовий елемент підстав до провадження слідчих дій (необхідність реалізації норми кримінального права); 2) загальний кримінально-процесуальний елемент таких підстав (необхідність встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кожній кримінальній справі - ст. 64 КПК); 3) безпосередній (специфічний для кожної слідчої дії) кримінально-процесуальний елемент підстави до провадження слідчих дій.

8. Виходячи із розуміння кримінального процесу як „руху вперед”, вперше обґрунтована необхідність формулювання положень щодо учасників, місця і часу провадження слідчих дій в окремих нормах права, диспозиції яких мають бути відсильними щодо основних диспозицій, в яких повинен викладатися порядок провадження слідчих дій, під яким слід розуміти послідовність (процедуру) здійснення елементарних процесуальних актів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження проявляється в тому, що вони використовуються у процесі правотворчості з метою удосконалення регламентації слідчих дій у чинному кримінально- процесуальному законі та у проекті КПК станом на травень 2003 року (впроваджені у законодавчу практику), а також при викладанні у вищих навчальних закладах юридичного профілю навчальної дисципліни „Кримінально- процесуальне право” (впроваджені у навчальний процес Національного університету внутрішніх справ та Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ). Наукові результати цієї дисертації впроваджені у практику діяльності слідчих підрозділів Дніпропетровського міського управління УМВС України у Дніпропетровській області.

Апробація результатів дисертації. Основні результати досліджень, що включені до дисертації, обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального процесу Національного університету внутрішніх справ та кафедри криміналь

ного процесу Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ, а також оприлюднені на: Всеукраїнських науково-практичних конференціях “Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на етапі реформування кримінального судочинства” (м. Запоріжжя, 14-15 травня 2002 року) та “Організаційно- правові питання реформування досудового слідства в Україні” (м. Донецьк, 13 грудня 2002 року); Міжнародній науково-практичній конференції “Пріоритетні напрямки діяльності ОВС у боротьбі із злочинністю в сучасних умовах” (м. Дніпропетровськ, 25-26 жовтня 2002 року); Всеукраїнському науково - практичному семінарі “Актуальні проблеми удосконалення кримінально - процесуального законодавства” (м. Дніпропетровськ, 28 травня 2004 року).

Результати дисертації опубліковані у семи наукових статтях у виданнях, включених до переліку фахових видань ВАК України з юридичних наук. Особистий внесок дисертанта у публікації „Поняття кримінально-процесуальної дії”, яка виконана у співавторстві з Л.М. Лобойком, становить 80 відсотків і полягає у формулюванні всіх ознак кримінально-процесуальної дії, покладених дисертантом в основу визначення її поняття.

Структура дисертації визначається її метою та завданнями. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, що поєднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (212 найменувань). Послідовність розділів роботи визначається логікою дисертаційного дослідження: від аналізу поняття слідчих дій та визначення їхньої системи до дослідження правил їх провадження та загальної характеристики правових норм інституту слідчих дій і їхніх структурних елементів (гіпотези, диспозиції, санкції). Загальний обсяг роботи 195 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначені його мета і завдання, об'єкт і предмет, методичні, теоретичні та емпіричні основи. Сформульовані положення і висновки, що визначають наукову новизну. Розкривається практичне значення отриманих результатів і їх апробація.

РОЗДІЛ 1 “Сутність слідчих дій як елементу системи процесуальних дій” складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. “Поняття і ознаки кримінально-процесуальної дії”* дисертант зазначає, що виконання завдання щодо дослідження стану правової регламентації слідчих дій в кримінально-процесуальному праві України не може бути ефективним без попереднього аналізу вихідного для слідчої дії поняття „кримінально-процесуальна дія”. Останнє часто вживається в законодавстві, теорії та практиці, але залишається практично не дослідженим. Ця обставина є доволі дивною, бо саме із кримінально-процесуальних дій (їхніх сукупностей) складаються структурні елементи більшої спільності, якими також вільно і часто оперують вчені, законодавці і практики - етапи, стадії та процес в цілому.

Автор дисертації виокремлює сім ознак кримінально-процесуальної дії: 1) передбаченість і детальна урегульованість нормами кримінально- процесуального права; 2) обов'язковість її проведення в межах чинності кримінально-процесуального закону; 3) спрямованість на досягнення мети кримінального процесу та виконання його завдань; 4) самостійне юридичне значення її результату для кримінально-процесуальної діяльності; 5) провадження виключно органом дізнання, досудового слідства, прокурором чи судом, тобто тими органами, які уповноважені законом на здійснення кримінально-процесуальної діяльності, і тільки в межах визначеної законом компетенції; 6) вона може бути проведена тільки в часових межах кримінального процесу; 7) обов'язковість фіксації факту, змісту і результатів її провадження.

На підставі цього дисертант робить висновок, що під кримінально-процесуальною дією в кримінальному судочинстві треба розуміти дію, передбачену та детально врегульовану нормами кримінально-процесуального права, що провадиться виключно органами, які уповноважені законом на здійснення кримінально-процесуальної діяльності (органом дізнання, досудового слідства, прокурором чи судом), і тільки в межах чинності кримінально- процесуального закону, визначеної законом компетенції та в часових межах кримінального процесу, результат якої має самостійне юридичне значення, котра спрямована на досягнення його мети та виконання завдань, факт, зміст і результати якої фіксуються у встановленому законом порядку.

У підрозділі 1.2. *"Поняття і ознаки слідчої дії"* дисертант дійшов висновку, що в теорії кримінального процесу та криміналістики існують проблеми з визначенням поняття „слідча дія”, а в практиці правоохоронної діяльності - з правильним його тлумаченням та застосуванням. Попри те, що в КПК термін „слідча дія” вживається 88 разів (станом на 1 березня 2004 року), законодавець не дає легального визначення цього поняття, як це зроблено щодо інших термінів, вживаних в законі (ст. 32 КПК). Законодавча невизначеність у розумінні слідчих дій як правової категорії по суті і є причиною суперечливих визначень поняття слідчої дії, які давалися в різний час в теорії процесу.

Дисертант проаналізував пам'ятки древньоруського права - Руську Правду, Статут кримінального судочинства 1864 року, Кримінально- процесуальний кодекс УРСР 1927 року, чинний КПК та теоретичну літературу, що дозволило встановити факт існування в теорії сучасного кримінального процесу двох підходів до розуміння поняття слідчих дій: 1) широкий, пов'язаний з віднесенням до їх числа будь-яких процесуальних дій, виконуваних слідчим, як суб'єктом, що здійснює провадження у кримінальній справі в стадії досудового розслідування; 2) вузький, згідно з яким слідчі дії є лише засобами пізнання, які використовуються в тій же стадії. Останній підхід, на думку автора, є більш прийнятним, бо в його основу покладено первинний (історико-етимологічний) зміст поняття слідчих дій.

З'ясувавши походження поняття „слідчі дії”, дисертант з урахуванням положення щодо того, що слідчі дії є частиною кримінально-процесуальних дій, аналізує притаманні для них ознаки. Для слідчих дій характерними є ознаки всіх процесуальних дій, але із певними особливостями, що дає підстави для класифікації ознак слідчих дій на дві групи. До першої з них входять ознаки кримінально-процесуальної дії, які не мають особливостей, при використанні їх у визначенні поняття „слідча дія”. До їх числа належать такі: 1) передбачуваність і детальна урегульованість нормами кримінально- процесуального права; 2) необхідність проведення їх в межах чинності кримінально-процесуального закону; 3) самостійне юридичне значення результату дії для кримінально-процесуальної діяльності; 4) обов'язковість фіксації факту, змісту і результатів провадження дії.

Інші ознаки процесуальної дії, які можна віднести до другої групи, відрізняються певною специфікою при аналізі слідчих дій.

Так, наприклад, час провадження слідчих дій обмежується певними стадіями кримінального процесу. Основною серед них за чинним кримінально-процесуальним законодавством є стадія досудового розслідування. Однак законодавець дозволяє провадження слідчих дій і в інших стадіях процесу. Слідчі дії, окрім стадії досудового розслідування, можуть бути також проведені: 1) в стадії порушення кримінальної справи для з'ясування питання про наявність підстав до порушення справи (як виключення); 2) в стадії судового розгляду кримінальної справи в порядку виконання судових доручень з метою перевірки і уточнення фактичних даних, одержаних у ході судового слідства (ч. 1 ст. 315¹ КПК); 3) в стадії перегляду судових рішень в порядку виключного провадження з метою розслідування (за рішенням прокурора) нововиявлених обставин (ч. 3 ст. 400⁸ КПК); 4) в межах кримінально-процесуального провадження з відновлення (реконструкції) втрачених кримінальних справ.

Дисертантом визначене поняття слідчих дій, як врегульованих нормами кримінально-процесуального права процесуальних дій, спрямованих на збирання і (або) перевірку доказів, здійснюваних в певних стадіях кримінального процесу уповноваженою на те особою, яка несе персональну відповідальність за їх проведення. На розвиток існуючих теоретичних положень щодо поняття слідчих дій до останнього включена така ознака як персональна відповідальність компетентної посадової особи за їх проведення.

У підрозділі 1.3. *“Допустимість провадження слідчих дій в стадії порушення кримінальної справи”* дисертант констатує, що в практиці діяльності органів дізнання та досудового слідства доволі часто виникає питання про те, як швидко запобігти вчиненню злочину, що готується, як врятувати життя людини (наприклад, при замаху на вбивство) тощо. Докази злочинної діяльності можна зафіксувати шляхом проведення невідкладних слідчих дій (обшуку, виїмки тощо). Провести такі дії через певний час, наприклад через десять днів,

тобто після закінчення строку, передбаченого для здійснення провадження в стадії порушення кримінальної справи, буває складно, та й інколи неможливо.

Найпростішим способом вирішення цієї проблеми є, на перший погляд, дозволення провадження слідчих дій до прийняття рішення про порушення кримінальної справи. Але такий простий і легкий спосіб не означає, що він є найкращим. Автор погоджується з позицією В.С. Зеленецького, М.В. Джиги та С.І. Лук'янца щодо того, що порушеній справи є лише правовою підставою для проведення слідчих дій і гарантією захисту конституційних прав громадян щодо збору стосовно них інформації, в тому числі і конфіденційної.

Дисертант робить висновок про те, що підвищення ефективності пізнання в стадії порушення справи має ґрунтуватися не на використанні в ній слідчих дій, а на розробці і впровадженні нових пізнавальних засобів, адекватних специфіці й рівню пізнання в цій стадії.

РОЗДІЛ 2 “Система слідчих дій” складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1. “Поняття системи слідчих дій” дисертант констатує, що в теорії кримінального процесу не існує єдиної позиції вчених щодо системи слідчих дій. Виходячи із результатів, отриманих в попередніх підрозділах дисертації щодо визначення етимологічного походження терміну „слідчі дії” („йти за слідом” - здійснювати розслідування, пізнання обставин злочину), а також із традиційного розуміння слідчих дій, як процесуальних дій, що виконуються особисто слідчим, автор робить висновок про існування двох системних ознак слідчих дій. Першою з них є пізнавальна спрямованість тієї чи іншої кримінально-процесуальної дії, а другою - безпосереднє провадження її слідчим. Такий спосіб аналізу системи слідчих дій дозволив дисертанту виключити з неї ті процесуальні дії, що не мають хоча б однієї із зазначених системних ознак: затримання підозрюваного (згідно з чинним КПК затримання з 2001 року є навіть не процесуальною дією, а тимчасовим запобіжним заходом (ч. 2 ст. 149), що однак не стає на заваді деяким вченим до цього часу розглядати затримання як слідчу дію); накладення арешту на майно; накладення арешту на кореспонденцію; зняття інформації з каналів зв'язку (на думку автора дисертації, ця дія є типовим оперативно-розшуковим заходом, передбаченим ст. 8 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”); ексгумацію трупа; одержання зразків для експертного дослідження; експертизу.

Підводячи підсумки викладеному, дисертант зазначає, що систему слідчих дій складають: 1) допит (свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного, обвинуваченого); 2) очна ставка; 3) пред'явлення для впізнання; 4) відтворення обстановки і обставин події; 5) огляд; 6) обшук; 7) виїмка; 8) освідування; 9) дослідження інформації, знятої з каналів зв'язку.

У підрозділі 2.2. “Розмежування слідчих дій” дисертант вказує на те, що у діяльності слідчого при вирішенні ним питання про вибір слідчої дії доволі часто виникають ситуації, коли одні й ті ж фактичні дані можуть бути підста

вою до проведення різних слідчих дій. Правильне прийняття рішення про проведення тієї чи іншої слідчої дії має безпосереднє надзвичайно важливе практичне значення, бо кожна із слідчих дій пов'язана із обмеженнями прав громадян, в тому числі і конституційних.

Матеріальні засоби пізнання, якими є слідчі дії, включають до свого складу такі загальнонаукові методи пізнання як спостереження, опис, вимірювання, експеримент. Дані методи в різних сполученнях або самостійно застосовуються при провадженні слідчих дій. Визначаючи яку саме слідчу дію треба провести в тій чи іншій ситуації провадження у кримінальній справі, слідчий повинен зважати на те, які методи пізнання закладені законодавцем в основу провадження слідчої дії. Іншими словами, слідчий, вибираючи слідчу дію, обов'язково має з'ясувати пізнавальну мету дії з її потенційними пізнавальними можливостями, що визначаються методом пізнання.

Автор стверджує, що в кримінальному процесі окрім загальнонаукових та кримінально-процесуальних методів пізнання, можуть бути застосовані методи, розроблені в межах інших галузевих наук. У зв'язку з цим постає питання про відбір із сукупності пізнавальних методів інших галузевих наук методів, допустимих для використання в кримінальному процесі, і врегулювання їх у кримінально-процесуальному законодавстві. Бо тільки після викладення в нормах кримінально-процесуального права, методи пізнання стають законними. Застосування під час слідчих дій гіпнозу чи поліграфу - методів, які впливають на свідомість людини, не може бути виправдане навіть необхідністю розкрити злочин, покарати винних тощо. Так само не можуть бути застосовані медичні препарати, що викликають зміну психічного стану, і таким чином впливають на свідомість.

Дисертант констатує, що встановити в законі суворі правила для посадових осіб, які провадять досудове розслідування, щодо розмежування ними слідчих дій неможливо, та й недоцільно, бо право не в змозі врегулювати всі ті життєві (слідчі) ситуації, які виникають під час провадження у справі.

РОЗДІЛ 3 “Правила провадження слідчих дій” складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. “Загальні правила провадження слідчих дій” дисертант констатує, що питання про загальні правила провадження слідчих дій не є новим в літературі з кримінального процесу, але вважати його повністю вичерпаним не можна, бо вчені, які його торкалися, звертали увагу лише на необхідність розроблення таких загальних правил.

В цілому погоджуючись з підходом, згідно з яким виокремлюються певні загальні положення щодо інститутів кримінально-процесуального права, автор стверджує, що називати їх принципами провадження слідчих дій не можна. Бо принципами є найбільш загальні (фундаментальні) правові положення, які визначають зміст і структуру кримінального процесу в цілому, а не окре

мих структурних елементів діяльності у кримінальних справах чи інститутів кримінально-процесуального права, яким є, зокрема, інститут слідчих дій.

Дисертант погоджується з позицією М.М. Михесенка щодо того, що загальні правові положення, що розповсюджують свій вплив на менші за обсягом структурні елементи, ніж галузь, доцільно називати не принципами, а загальними правилами. Автор дає власне визначення *загальних правил провадження слідчих дій*, як правил, сформульованих в нормах, належних до інституту слідчих дій, що розповсюджують свою дію на порядок провадження всіх дій, що входять до їхньої системи, і є обов'язковими для виконання посадовими особами державних органів, які здійснюють провадження у кримінальній справі.

Аналіз чинного кримінально-процесуального законодавства в частині регламентації слідчих дій та практики його застосування слідчими дозволив дисертанту сформулювати такі загальні правила провадження слідчих дій: 1) всі слідчі дії у кримінальній справі, що знаходиться в провадженні слідчого, він зобов'язаний провадити особисто, за виключенням випадків, передбачених кримінально-процесуальним законом; 2) слідчі дії можуть провадитись тільки належними суб'єктами; 3) слідчі дії проводяться за ініціативою слідчого, а в необхідних випадках - з ініціативи прокурора або начальника слідчого відділу; вони можуть бути проведені і за клопотанням суб'єктів, заінтересованих у результатах вирішення кримінальної справи; 4) слідча дія може бути проведена лише за наявності передбачених законом відповідних підстав;

5) слідча дія може бути проведена тільки у порушеній кримінальній справі; 6) під час провадження слідчих дій забороняється застосування до їх учасників фізичного або психічного насильства та інших незаконних методів; 7) під час провадження слідчих дій забороняється приниження гідності осіб, які беруть у них участь; 8) під час провадження слідчих дій забороняється здійснення дій, небезпечних для життя і здоров'я їх учасників; 9) забороняється провадження слідчих дій в нічний час, за виключенням випадків, передбачених кримінально-процесуальним законодавством; 10) безперервна тривалість слідчих дій, пов'язаних з одержанням показань від підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка не повинна перевищувати чотирьох годин.

У підрозділі 3.2. "*Спеціальні правила провадження слідчих дій*" дисертант зазначає, що питання визначення спеціальних правил провадження слідчих дій є важливим як в теоретичному, так і в практичному аспектах, бо недотримання їх завжди є суттєвим порушенням кримінально-процесуального закону. Спеціальні правила провадження слідчих дій обумовлюються принципами кримінального процесу та загальними правилами їх провадження.

В дисертації сформульовані спеціальні правила провадження всіх слідчих дій, що входять до їхньої системи. Так, допит має здійснюватися за такими правилами: 1) слідчому забороняється ставити допитуваним запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї;

2) допит свідка, потерпілого, підозрюваного і обвинуваченого так само, як і експерта, здійснюється окремо у відсутності інших учасників, які мають такий же процесуальний статус; 3) слідчий зобов'язаний вжити заходів до того, щоб особи, викликані для допиту в одній кримінальній справі, не могли зноситися між собою до закінчення допиту.

Для очної ставки характерними є такі спеціальні правила: 1) під час її проведення допитуються одночасно не більше двох осіб; 2) учасники очної ставки дають показання по черзі; 3) особи, викликані на очну ставку, можуть ставити запитання одна одній; 4) слідчому забороняється оголошувати показання, які дали учасники очної ставки на попередніх допитах, до давання ними показань на очній ставці та запису їх до протоколу.

Пред'явлення для впізнання здійснюється за такими спеціальними правилами: 1) особи чи предмети пред'являються для впізнання в кількості не менше трьох, за виключенням пред'явлення для впізнання трупа; 2) слідчому забороняється до пред'явлення для впізнання попередньо показувати впізнаючому особу або предмет, що будуть пред'являтися, і надавати щодо них будь-яку іншу інформацію; 3) слідчому забороняється ставити особу чи предмет, які пред'являються для впізнання, в умови, що б виділяли їх серед інших.

Спеціальними правилами відтворення обстановки і обставин події є:

1) слідча дія має здійснюватися в умовах максимально наближених до тих, в яких та чи інша подія могла відбуватися в дійсності; 2) слідчому забороняється до відтворення обстановки і обставин події попередньо показувати особі, з якою воно буде провадитися, місце події і надавати щодо нього будь-яку іншу інформацію.

Огляд здійснюється за наступними правилами: 1) забороняється здійснювати пошукові дії, пов'язані із розкриванням замкнених приміщень і сховищ, якщо власник відмовляється їх відкрити; 2) забороняється пошкоджувати належне громадянам, підприємствам, установам та організаціям майно.

Спеціальні правила освідування, що по суті є особливим різновидом огляду, природно, є схожими з правилами проведення огляду з урахуванням специфіки об'єкта освідування. Правила освідування такі: 1) забороняється здійснювати пошукові дії, пов'язані із відшукуванням предметів і документів в одязі та в природних отворах освідуваного; 2) забороняється пошкоджувати майно, належне освідуваній особі.

Обшук також повинен здійснюватися за певними, притаманними тільки для нього правилами: 1) слідчий під час обшуку має право розкривати замкнені приміщення і сховища, якщо власник відмовляється їх відкрити; 2) слідчий повинен уникати не викликаних необхідністю пошкоджень дверей, замків та інших предметів; 3) слідчий має право заборонити особам, які перебувають у приміщенні під час обшуку, а також особам, які під час обшуку увійшли до цього приміщення, виходити з нього і зноситись один з одним або з іншими особами до закінчення обшуку; 4) слідчий зобов'язаний вживати

заходів до того, щоб не були розголошені виявлені під час обшуку обставини особистого життя обшукуваного та інших осіб, які проживають або тимчасово перебувають у цьому приміщенні. Правила, що діють під час провадження обшуку, викладені в главі 16 КПК „Обшук і виїмка”, а тому всі вони розповсюджують свою дію і на виїмку.

Оскільки спеціальні правила визначають загальні умови провадження окремих слідчих дій, вони не повинні міститися в нормах кримінально-процесуального права, що регламентують порядок виконання дій слідчим. Всі ці правила мають бути регламентовані в спеціальних статтях КПК, розміщених на початку відповідних глав, присвячених окремим слідчим діям.

РОЗДІЛ 4. “Норми права, як основний елемент механізму кримінально-процесуальної регламентації слідчих дій” складається із двох підрозділів.

У підрозділі 4.1. *“Загальна характеристика норм кримінально-процесуального права, що регламентують слідчі дії”* дисертант, спираючись на результати досліджень в загальній теорії права (В.В. Копейчиков, О.Ф. Скакун, В.М. Протасов, О.Г. Лук’янова, В.М. Горшеньов, С.С. Алексеев, Л.С. Явич) стверджує, що процес правового регулювання є досить складним. Констатувавши, що дослідити всі елементи механізму правового регулювання в межах однієї роботи неможливо, автор зупинився лише на першій і, на його думку, визначальній стадії процесу правового регулювання слідчих дій - їхній кримінально-процесуальній (правовій) регламентації. Остання є основним елементом механізму правового регулювання.

Під час аналізу стану кримінально-процесуальної регламентації слідчих дій, особливу увагу дисертантом звернено на норми права, що є основою механізму правового регулювання (в частині, що стосується регламентації).

Аналізуючи норми права, якими регламентовано провадження слідчих дій, автор виходив із їхньої традиційної (зричленної) структури: гіпотеза, диспозиція, санкція.

Вивчення всіх норм, що в сукупності утворюють інститут слідчих дій, дозволило встановити, що в них відображені такі структурні („горизонтальні”) елементи слідчих дій: мета, підстава до провадження слідчої дії; її учасники; місце провадження і час провадження; порядок провадження; відповідальність за порушення процесуальних правил щодо всіх попередніх елементів. Відображення в законі цих елементів слідчих дій цілком узгоджується із підходом до розуміння (і вивчення) кримінального процесу як специфічної людської діяльності. Остання обов’язково включає до свого складу названі елементи.

Проведений аналіз також показує, що не всі ці елементи регламентовані законодавцем щодо кожної слідчої дії. Такий результат аналізу правових норм спонукає до пошуку відповіді на питання: чим пояснюється те, що в правових нормах, якими регламентовані слідчі дії, в одному випадку відображені їхні структурні елементи, а в інших - ні? Правомірність постановки цього питання викликана тим, що хоча кримінально-процесуальним законом регламенто

вані різні за змістом слідчі дії, але ж вони утворюють собою певну систему, і тому потребують відповідного (системного) підходу при здійсненні їхньої кримінально-процесуальної регламентації. Виходячи з цього, автор дисертації робить висновок про те, що кожний із „горизонтальних” елементів структури слідчої дії повинен мати своє місце в структурі норми права. Так, в гіпотезі правової норми мають відобразитися мета і підстави слідчої дії. В диспозиції - положення щодо учасників слідчої дії; місця та часу її провадження; порядку провадження. В санкції - відповідальність за порушення приписів, викладених не тільки в диспозиції, а й в гіпотезі правової норми.

Підрозділ 4.2. "Характеристика структурних елементів норм права, що регламентують слідчі дії" присвячений дослідженню особливостей гіпотези, диспозиції і санкції норм інституту слідчих дій.

Розглядаючи *гіпотезу* норми кримінально-процесуального права, якою регламентується слідча дія, дисертант вказує, що необхідність з'ясування обставин злочину є загальною гіпотезою норми. Вона є в кожній із норм права, що утворюють в своїй єдності інститут слідчих дій. Безпосередньою гіпотезою норми права, якою врегульована та чи інша слідча дія, є частина цієї норми, в якій вказано на обставини, за яких вона починає діяти.

Аналіз змісту норм кримінально-процесуального закону свідчить про те, що законодавець, формулюючи їхні гіпотези, ототожнює підстави з метою провадження слідчих дій. Виходячи із вказаних положень закону, робиться висновок, що підстава до провадження слідчої дії є складним утворенням і включає два елементи: 1) необхідність досягнення певної пізнавальної мети (спрямована у майбутнє); 2) наявність фактичних даних, що свідчать про необхідність і можливість провадження такої дії (грунтується на результатах пізнавальної діяльності, здійсненої в минулому).

Завершуючи аналіз гіпотези норми права, що входить до інституту слідчих дій, дисертант робить висновок про те, що в ній завжди містяться підстави, які покладаються в основу прийняття рішення про провадження цих дій. В гіпотезі згаданих правових норм містяться: 1) кримінально-правовий елемент підстав до провадження слідчих дій (необхідність реалізації норми кримінального права); 2) загальний кримінально-процесуальний елемент таких підстав (необхідність встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кожній кримінальній справі - ст. 64 КПК); 3) безпосередній кримінально-процесуальний елемент підстави до провадження слідчих дій (визначається метою і необхідністю отримання фактичних даних і є специфічним для кожної слідчої дії).

На підставі результатів дослідження *диспозиції* норм права, що регламентують слідчі дії, дисертант робить висновок, що в диспозиції відображається не тільки те, що і як повинні робити адресати тієї чи іншої норми (порядок), а й вимоги щодо місця, часу, суб'єктів провадження слідчих дій. У зв'язку з цим, автор пропонує ці вимоги вивести за межі диспозицій норм, що передбачають

порядок (процедуру) провадження слідчих дій. Доцільність цього обумовлюється процедурним характером норм кримінально-процесуального права. В даних нормах мають бути зосереджені діяльнісні (динамічні) елементи слідчої дії, тобто здійснювані в певній послідовності елементарні процесуальні акти слідчого.

Враховання висловлених пропозицій законодавцем дозволить, по-перше, лаконічніше викласти норми, присвячені окремим слідчим діям, шляхом виключення із них однакових за змістом положень, що дублюються у всіх або декількох правових нормах; по-друге, сконцентрувати основну увагу в диспозиціях цих норм на порядку провадження слідчих дій, тобто на їх процедурних аспектах. Окрім того, при встановленні і застосуванні відповідальності за порушення вимог кримінально-процесуального закону в частині провадження слідчих дій доволі легко буде встановити якого саме елементу тієї чи іншої дії стосуються ці порушення. За таких умов полегшиться і пошук та застосування відповідних правових санкцій.

Характеризуючи *санкції* норм права, що регламентують слідчі дії, дисертант зазначає, що вони забезпечують реалізацію положень, викладених в гіпотезі та диспозиції.

Автор відзначає, що високий рівень реалізації правових норм, якими регламентується провадження слідчих дій, може бути значною мірою забезпечений шляхом встановлення і зміни кримінально-процесуальних санкцій. Останні поділяються на відновлювальні (компенсаційні), сутність яких полягає в охороні правопорядку шляхом усунення або зведення до мінімуму шкоди, завданої процесуальним правопорушенням (привід обвинуваченого, підозрюваного, свідка, потерпілого; скасування вищестоящим прокурором вказівок нижчестоящого прокурора про провадження слідчих дій та ін.), та штрафні (каральні), що виконують роль гарантій від проникнення в кримінальний процес недоброякісних матеріалів (санкції, що містяться в нормах кримінального права і передбачають відповідальність за завідомо неправдиве показання та завідомо неправдивий переклад, за відмову осіб від давання показань і відмову від виконання обов'язків із здійснення перекладу).

Дисертантом висловлена думка, що відновити деякі права громадян, порушені під час провадження слідчих дій, можна і не чекаючи кінцевого (реабілітаційного) рішення у справі. Мова йде про ті ситуації, коли слідчий, прийнявши до свого провадження кримінальну справу, що надійшла до нього від органу дізнання або від іншого слідчого, і виявивши в ній порушення прав громадян під час слідчих дій, негайно інформував би про це прокурора. Останній вправі застосувати процесуальну санкцію у вигляді скасування незаконних і необґрунтованих рішень ще до закінчення провадження в стадії досудового розслідування.

В дисертації підкреслюється, що встановлення за порушення правил провадження слідчих дій санкцій різних видів (дисциплінарних, адміністративно-правових, кримінально-правових, кримінально-процесуальних) свідчить про вза-

смов'язок всіх санкцій норм кримінально-процесуального права, які утворюють галузевий інститут слідчих дій, а отже і про комплексний підхід до забезпечення ефективної реалізації відповідних кримінально-процесуальних норм.

У **висновках** дисертації відображені результати, що свідчать про досягнення мети дослідження та виконання всіх задач, поставлених у вступі до дисертації. Основними результатами дисертаційного дослідження, на думку автора, є: удосконалення поняття „слідча дія” за рахунок включення до його визначення такої ознаки як персональна відповідальність посадової особи за результати її провадження; визначення на підставі системних ознак складу системи слідчих дій в кримінальному процесі України; обґрунтування можливості застосування дозвільної регламентації допущення (з дозволу слідчого) заінтересованих учасників досудового розслідування до участі у слідчих діях; визначення структурного складу кожного із елементів (гіпотези, диспозиції, санкції) норм кримінально-процесуального права, що регламентують слідчі дії, і розроблення на підставі цього пропозицій щодо удосконалення цих норм на рівні кожного структурного елемента.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Черненко А.П. Поняття слідчих дій: історичний аспект // Науковий вісник Юрид. акад. М-ва внутр. справ. - 2003. - № 2 (11). - С. 290-292.
2. Черненко А.П. Поняття та ознаки слідчої дії // Науковий вісник Юрид. акад. М-ва внутр. справ.-2003.-№3 (12).-С. 319-327.
3. Черненко А.П. Порушення кримінальної справи як підстава до проведення слідчих дій // Вісник Запорізького юрид. ін-ту МВС України. - 2003. - № 4. - С. 222-230.
4. Черненко А.П. Проникнення у житло чи інше володіння особи: структурний елемент слідчих дій чи самостійний інститут кримінально- процесуального права ? // Вісник Луганської акад. внутр. справ МВС імені 10- річчя незалежності України.-2003.-№3.-С. 141-148.
5. Черненко А.П. Система слідчих дій // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. - 2004. - №2 (15). - С. 293-302.
6. Черненко А.П. Норми кримінально-процесуального права, що регламентують слідчі дії: загальна характеристика // Прокуратура. Людина. Держава. - 2004.-№ 6. - С. 71-77.
7. Черненко А.П., Лобойко Л.М. Поняття кримінально-процесуальної дії // Вісник Луганської акад. внутр. справ МВС імені 10-річчя незалежності України. - 2004,- №2,- С. 266-278.

АНОТАЦІЇ

Черненко А.П. Кримінально - процесуальна регламентація слідчих дій. - *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. - Національний університет внутрішніх справ, Харків, 2004.

Дисертація є дослідженням, в якому на монографічному рівні вивчені актуальні проблеми кримінально-процесуальної регламентації слідчих дій і можливості її удосконалення.

У роботі розкривається сутність слідчих дій як підсистеми системи процесуальних дій. На підставі аналізу ознак кожної слідчої дії визначено систему слідчих дій. Доведено, що існування загальних правил провадження слідчих дій не виключає потреби процесуальної регламентації спеціальних правих їх провадження. На підставі цього висновку сформульовані спеціальні правила провадження всіх слідчих дій, що складають їхню систему. Досліджені особливості змісту структурних елементів норм права, що регламентують слідчі дії, і проаналізовано яким чином відображаються в них структурні елементи слідчих дій. Внесено науково-обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: кримінально-процесуальна дія; слідча дія; система слідчих дій; загальні правила провадження слідчих дій; спеціальні правила провадження слідчих дій; гіпотеза, диспозиція, санкція норм права, що регламентують слідчі дії.

Черненко А.П. Уголовно - процесуальна регламентація следственных действий. - *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. - Национальный университет внутренних дел, Харьков, 2004.

Диссертация является исследованием, в котором на монографическом уровне изучены актуальные проблемы уголовно-процессуальной регламентации следственных действий и возможности ее усовершенствования.

В работе раскрывается сущность следственных действий как элемента системы процессуальных действий. В этом контексте рассмотрены понятие и признаки процессуальных и следственных действий. В историческом и этимологическом аспектах рассмотрен вопрос происхождения термина "следственные действия" ("идти по следу" - производит расследование, познание обстоятельств преступления). Исходя из этого приводится авторское определение понятий "уголовно-процессуальное действие" и "следственное действие". На основании анализа признаков каждо

делена система следственных действий, к которой отнесены такие следственные действия: 1) допрос (свидетеля, потерпевшего, эксперта, подозреваемого, обвиненного); 2) очная ставка; 3) предъявление для опознавания; 4) воспроизведение обстановки и обстоятельств события; 5) осмотр; 6) обыск; 7) выемка; 8) освидетельствование; 9) исследование информации, снятой с каналов связи. Обоснована необходимость исключения из системы следственных действий экспертизы (производство экспертизы), эксгумации трупа, наложения ареста на имущество (наложения ареста на вклады), наложения ареста на корреспонденцию, снятия информации с каналов связи, получения образцов для экспертного исследования, задержания подозреваемого.

Доказано, что существование общих правил производства следственных действий не исключает потребности процессуальной регламентации специальных правил их производства. На основании этого вывода сформулированы специальные правила производства всех следственных действий, которые составляют их систему.

Исследованы особенности содержания структурных элементов норм права, которые регламентируют следственные действия. Установлено, что в гипотезе отображаются цель и основания следственного действия; диспозиция включает в себя положения относительно его участников, места, времени и порядка производства; в санкции устанавливается ответственность за нарушение предписаний, изложенных не только в диспозиции, но и в гипотезе правовой нормы. Сделан вывод о том, что в гипотезе правовых норм, которые регламентируют следственные действия, всегда содержатся: 1) уголовноправовой элемент оснований к производству следственных действий (необходимость реализации нормы уголовного права); 2) общий уголовнопроцессуальный элемент таких оснований (необходимость установления обстоятельств, которые подлежат доказыванию в каждом уголовном деле - ст. 64 УПК); 3) непосредственный (специфический для каждого следственного действия) уголовно-процессуальный элемент основания к производству следственных действий.

Обоснована необходимость формулирования положений относительно участников, места и времени производства следственных действий в отдельных нормах права, диспозиции которых должны быть отсылочными относительно основных диспозиций, в которых должен излагаться порядок производства следственных действий, под которым следует понимать последовательность (процедуру) осуществления элементарных процессуальных актов. Внесены научно-обоснованные предложения, направленные на усовершенствование действующего законодательства.

Ключевые слова: уголовно-процессуальное действие; следственное действие; система следственных действий; общие правила производства следственных действий; специальные правила производства следственных действий;

вий; гипотеза, диспозиция, санкция норм права, которые регламентируют следственные действия.

Chernenko A.P. Criminal-proceeding regulation of investigating actions.

Manuscript.

The thesis for candidate degree of Law by specialty 12.00.09 - criminal procedure, criminalistics, legal examination. - National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2004.

The thesis is a research work where on the level of monograph actual problems of Criminal-proceeding regulation of investigating actions and the possibilities of its improvement have been studied.

The nature of investigating actions as a subsystem of proceeding actions is cleared up in the work. The system of investigating actions is determined on the basis of the analysis of features of every investigating action. It's proved that the existence of common investigating rules requires the investigating regulation of their special rules. According to this conclusion special rules of all investigating actions are determined that make up their system. There is the research of the content of particularities of legal norms structural elements, that regulate investigating action, and there is the analysis of the way they reflect investigating actions structural elements. The scientific-motivated suggestions to improve applicable law are made.

Key words: criminal-proceeding action, investigative action, investigative actions system, common investigative actions rules, special investigative actions rules, hypothesis, disposition, sanction of legal norms, that regulate investigating actions.

Відповідальний за випуск - Кузьміна В.Ю.